

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 3

Fylke: Hordaland

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Kvam

Emne:

Bynet

Bygdelag: Fjostese

Oppskr. av:

Jakob H. Vik

Gard:

Vik

(adresse):

Fjostese

G.nr.

42 Br.nr. 6

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

Ja for det meste

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

Ellest høvert av far og godfar

SVAR

1. Bynet, eit byne. Å byna
i Kvakkja.

Dein er nytta. Det var eit
finare byne som var nytta
til høvillene, haggevarn og
knivar.

Byne var nytta til lya, sigdar
øksar, lauvknivar o.l.

2. No er det vel mest kunstskem
Men like til 1940 var det mest
naturskem. Då er var smagitt
og like til ikring 1920 kjøpte
me byne frå garden

laugisdekk av Gremo;
Du var godt bynefull. Høveleg
hard og høveleg grovt, so det
var dei beste byne me
kunne få. Du var gammal og
godt byneberg, sa godfar.
Det var berdeine på daugisdekk
som alle berget og laga til
byne og seide dei. Ofte til

handelsmennum, men eg minnest me gjöfki bygnu av þeir mann so reisti ikring og seiddi þei. Þei var ekki nokk sers lera bygnuberg i Kram, men i nautdi Keindu ein nylta litt av steinum, i mangelliti

3
 Som regel sliper ein alle bitjarn þá ein rúnd slipestein. Undanlak og barberknivar. Þei tok me som regel með til Bergu og þau slépti av ein skyd = slépar i Bergu. Þei kosta kr. 0.50 pr stk. Eg hef fleiri gongu haft með meg rakeknivar til Bergu for á þá þei slépti. Þei var fyr 1920.

Etta at bitjarni var slépti, so bygnu þei með bygne. Kusar, bandaknivar, diksel og slíke stóve bitjarn með bygnu. Hóvelturner og finaru bitjarn og barberknivar með hein.

Hein var ein þin bygnestein som varð gjöft þjá handelsmannen.

4
 Hand gongur som lioðe 1826-1930 fortalde ofn om þeu tíð þei nylta bygnsteina. Þei var regel þeu tíð at sláttkarar brúka ein þjá kvar dag. Þei vel seyya 6 þjá for iiko. Var þei 3. sláttkarar þá gæðu laut þei hava 20 þjár.

Dei laut hava eit par reservelja, dersom dei krævt av sin lja. Kvar laurdag e. m. laut husebuden stå i smidja og tynna alle ljaene og etterpå hoppa dei, slik at alt var i orden til mandagsmorgon. Dei aller fleste bønder tykte sine egne lja. Var reine undantak at ein kunde heigde lja tynning.

Åring 1850. reiste eit par lja medar til Finn i Telemark for å lora å laga slipelja. Det vart på med slipelja. Her høyr av Jon Vikingson Tjasaas 1811 - 1898 dreiv med lja til 1867.

Ein varma opp ljaen i ovnen og tynne ut eggi med ein flat hammer ^{på ambell}. Etter at alle ljaene var tynne so varf dei oppvarma alt og so herke i vaku. Det var kunst å varma ljaen høveleg varm og so tynna han rett.

Dei veldde helst hava grove bryn til lja. I Sveinstad i Samnanger laga dei grove bryn 5.

Før dei fikk rinde støypte slipesteinar brukte dei "senda til å bryna med".

Ved utgraving av ei garasjstift på Borge i 1960 fann dei ei senda i grunn. Det hadde vore oppsett ein mur der i 1820 attil Bomuren

58cm lang. midt på firkanta 5 cm på ei side. 4 cm på andre side.

*) Ste eller smidjeste kalla dei ambellen.

4.

Ein kallar det á kvessa óksi
 eller ljáen eller ógá á byna.
 Þá gáðam er det unda slepsteinum
 men þá verkstader og februnnar
 brukar þei smergjólstiver og
 þil á slepa verkty þá.
 Som regel var slepsteinum heima.
 Var ein og slo i útstakki, so tok
 þei flest ljáam heim laundag e m.
 Man det þanst ógá slepsteinum t d
 oppa "þeld" skarslatta til Gylbiel.
 Þar aldor haunt at þei flytti
 slepsteinum út þá slakkeigen.

6

Det kynn an þá kot god ljáen
 4. Det varlegu kynn 1905
 var 2 ljá for dagur. Men var det
 ein rekkleg god ljá, slo ein með
 þeim heild dagur. Var det skrapljá
 brúkti ein 3 for dagur.

7

Me brúttu þeim byne av stein
 Me þar byne i kobeðlara av þe
 á byna kallast ógá á "kveþja".
 Þar aldor haunt om þe byni.

8

Ja ógmi. Stúttorvum sleper
 þeim með orvet þá. Som regel
 tok me langavein av orvet
 nær me slepti.

Me held alltid eggj mat oss
 nær me slepti. Slepsteinum
 sveis frá oss.

9.

Ja det er skilmas. Stúttorven,
 dá held me orvet millom
 þeim (lári) og held þoet með

4

venstre haande og brynet med
 hagre haandi. Strøuk alltid
 siste draget på undersida
 av lyæn slik nu heldt kan.
 Det var oppåside når me slo.
 10

Kobeslira. Ho var av tre.
 Offerte treia, men har også
 sett jukanta kobeslere som
 dei hadde brukt naver på
 og bora ut halit.

Et seinare tid har me tygt
 kobeslere av sink og blekk.
 11

Delte 25 utgjennut

12

Tell beert

13

Ein firkant bygne med
 valn. Har vaku i Kobeslira
 og set bygne oppi. Då N
 brynet alltid firkant.

14

Nei

15-16

Nei, det er utgjennut.

17

Nei

18.

Nei

19

Ja då sa me ofte
 "Tui".

20

Nei.

Rohalvendo 23/2 1962.